

ԲԱԶՄԱՎԷՊ

Զ. ՏԱՐԻ. ԹԻՒ 24.

1848

ԴԵՆՏԵՄԲԵՐԻ 15.

Բ Ա Ր Ո Յ Ա Կ Ա Ն

ԲԱՂԱՔԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Խրատ Խօսելոյ :

ՆԱԽ պարտ է շատ ոչ խօսիլ, և զայլոց բան՝ իւր բանիւն՝ ի դերև ոչ հանել :

Եթէ որ պատմութիւն ինչ կամ ճառ առաջի արկեալ ասէ, և գիտակ է, զգիտութիւն իւր ոչ յայտնէ, մինչև նա կատարէ զբան իւր :

Եւ զբան որ յայլմէ հարցանեն, պատասխանի ոչ առնէ : Եթէ հարցումն ինչ ի մէջ բաղմաց լինի՝ յոր մերձ կայ, յառաջ բան զայլն ոչ պատասխանէ :

Եթէ որ սկիզբն առնէ պատասխանել, և կարող է այլ աղէկ պատասխանի տալ, լռեսցէ՝ մինչ առաջինն կատարէ . յետոյ ապա զպատասխանին տայ, այն պիտի կերպիւ, որպէս զի զառաջնոյն բանսն ոչ աղարտիցէ :

Եթէ երկուք ոմանք ընդ միմեանս դատարկաբանեն, ոչ հետևի նոցին . և

եթէ ծածկեն զբանն՝ ունկնդրութիւն ոչ գողանայ . և մինչ ի յայն որ ի կցորդութիւն ոչ կուչեն, ի մէջ ոչ անկանի :

Ինդ մեծամեծսն՝ մեծարանօք զրուցել, և զձայնն ոչ բարձր և ոչ խոնարհ, այլ չափաւոր ունել :

Եթէ նուրբ տեսութիւն ունիցի բանն իւր, ի մեկնութիւն բանին յայտնի օրինակաւ ջանայ խօսիլ, և զսահման կարճախօսութեանն պահեսցէ, և բայ և բառ օտար՝ որ ոչ է ի գործ եկեալ, ի ներքս ոչ մոլծանէ : Եւ զբան ինչ որ ընդ ինք զրուցեն, մինչ ի յաւարտն՝ ոչ սկսնու ի պատասխանին, և զոր ինչ կամի ասել, մինչև ի միտքն ոչ խօսկայ, ի լեզու ոչ բերէ : Եւ երկայնաբանութիւն ոչ առնէ . միթէ հարկ լինի, և թէ հարկի՝ շուտական բան ոչ ասէ :

Եւ եթէ ցասնու բանիւք, զպարանոցին շարժէին բաւական համարի, և զխառնուածն իւր ոչ այլայլէ:

Եւ ՚ի յամենայն ժողով, ըստ պատշաճի զբանն կարգէ: Եւ մէջ խօսելոյն ձեռք աչօք և յօնօք ոչ առնէ. միթէ յարմարի ընդ բանն, նա չափաւոր առնէ ըստ կերպի բարեձեւութեան: Եւ ընդ ճշմարիտն և ընդ սուտն որ լինի ՚ի ժողովն ոչ յանդգնի հակառակութիւն, մանաւանդ հետ մեծամեծաց, և շաղակրատողաց: Եւ ընդ ումեք որ բանի տեղի ոչ ունի՝ ոչ ասէ:

Եւ ՚ի տրամաբանութեան, եթէ միւսն քան զմիւսն առաւելու, ճշմարտութեամբ իրաւունս տալ պարտ է: Եւ ՚ի զրուցելոյ հետ ռամկաց և տղայոց և կանանց և յիմարաց և յարբեցելոց, որքան հնար է զգուշացի: Եւ բան բաւակ ընդ ումեք որ ոչ իմանայ՝ ոչ խօսի: Եւ ՚ի խօսելն զյօդ պատուոյն միշտ պահէ, և շարժմանց և բանից և գործոց ամենեւին բանիւ ոչ լինի, և աղփուրն ոչ խօսի:

Եւ յորժամ առաջի մեծամեծաց երթիցէ՝ զսկիզբն բանին այսպէս բարոք կարգէ, որպէս զի ՚ի բարի հմայութիւն և ՚ի գովեստ համարի: Եւ ՚ի չարախօսութենէ և ՚ի զուր ասելոյ և ՚ի սուտ խօսելոյ միշտ զգուշացի, որ բնաւ ոչ հետեւի, և ընդ այնպիսեացն որ զայս սովորութիւն ունին՝ ոչ յարակցի: Եւ պարտ է զի լսելն իւր առաւելու քան զխօսելն. քանզի հարցաւ իմաստասէր ոմն, եթէ Բնդէր զսողութիւնդ քան զխօսելդ առաւել ունիս, պատասխանէ. Ասն զի լսելիք կրկին տուաւ, որ երկու այնչափ լսեմ զոր կուտես, և լեզու մի:

Խրատ շարժման և հանգստեան:

ՊԱՐՏ է ՚ի յընթացն՝ ոչ թեթեւ երթալ և ոչ փութով, քանզի այն նշանակէ զթեթեւամտութիւնն՝ այսինքն է զտալշուութիւնն: Եւ ՚ի յամի ընթանալն՝ ոչ առաւելու, զի այն նշանակէ զծուրութիւնն, այլ ՚ի կերպ համեստի ընթացի. և որպէս կանայս և ներքի-

նիս զթիկունսն ոչ շարժէ. և զերկոսին բազուկն հաւասար անձինն պահէ, և զգուշացի յերթեւեկ առնելոյ զձեռն. զչափաւորութիւն յամենայն ներկայումսն պահեացէ:

Եւ յորժամ ՚ի յընթացս է՝ յղով անգամ յետոս ոչ նայի, քանզի այն իսկ են գործք կասկածողաց. նոյնպէս և զգուշութիւն ՚ի կոր ոչ պահեացէ միշտ, քանզի այն նշանակէ զխորամանկութիւն և զտրամուծիւն: Եւ նոյնպէս և ՚ի ծունկսն իջանելով, չափաւորութեանն հետեւի. և յորժամ նստի զոտսն ոչ պարզէ, բայց ՚ի յառանձին տեղւոյն թէ կամի, և զմիւս ոտքն ՚ի վերայ միւսոյն ոչ դիցէ, և ՚ի վերայ ծնկաց ոչ նստի. միթէ ՚ի ծառայութիւն իշխանաց, և վարդապետին իւրոյ, և հօրն, և նոցա՝ որք ուրիշ աստիճանակիցք են: Եւ զգուշութիւն ՚ի վերայ ծնկացն, կամ ձեռացն ոչ դիցէ, քանզի նշան է տրամուծեան և մեղկութեան. և ընդ մօրուսն և ընդ այլ անդամնն ոչ խաղայ, և զմասն ՚ի բերանն և յունգունսն ոչ ածէ. և ՚ի յօրանջելոյ և ՚ի ճապկոտալոյ զգուշացի. և ՚ի զկատալոյ և յայլ ձայնէ որ ՚ի փողացն ելնէ՝ զգուշացի. և առաջի մարդկան զքիթն ոչ խնչէ, նոյնպէս և թուք որչափ և կարէ զգուշացի, և թէ այսոց զորս ասացաք վերոյ՝ հարկ լինի և ոչ կարիցէ արգելուլ, այնպէս արասցէ զի անպարկեշտ ձայն մի չունիցի:

Դատարկ ձեռք և թեղնօք, և ստորոտիւք հանդերձին զքիթսն ոչ մնարէ, և ՚ի թքանելոյ բազում որքան կարէ՝ զգուշանայ: Եւ յորժամ երթայցէ ՚ի հրապարակ, ճանաչեացէ զտեղիքս, ոչ ՚ի բարձրագոյն բարձին և ոչ ՚ի ներքին, այլ յարժանն. և եթէ զլուխ ժողովոյ իցէ՝ ուր կամի անդ բազմի, զի ուր նա նստի՝ այն է ընտիր տեղին. եթէ օտար ոմն է՝ և յիւր աստիճանն ոչ է նստիլ, յորժամ իմանայ՝ փութով զտեղի իւր կալցի. և եթէ զտեղի իւր դատարկ ոչ տեսնու, ջանայ նախ քան զճանրանալ այլոց ՚ի վայր իջանել:

Բաւժի մարդկան քան զձեռք և զլեւս այլ մասն մերկ ոչ ցուցանել. առա-

ջի մեծամեծաց զբազուկան և զսրունան ոչ մերկացուցանել . առաջի մարդկան ոչ ընկողմանիւ, և յորսայս ոչ պառկել, միթէ 'ի քուն ոչ գիտնելով շրջի, զի այս պատճառէ զխորդալ . մերժէ զքունն կամ զըռցելով կամ խոկալով : Եթէ այլքն ննջեն, և ինքն ննջէ, և կամ արտաքս ելանէ, և այնպէս հնարի որ մարդ յիրմէ տաղտկայ ոչ :

ՈՍԿԻՓՈՐԻԿ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԲԼԴԱՔԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՏՈՒԱԾ ԺԹ

Եւստակիոս շնորհաբար :

Եւստակիոս ճարտարութեան գործիքներուն մէկն ըլլալով, յայտնի է թէ իրեն շատնալը կամ պակսելը՝ թէ ճարտարութեանց ընթացքին և թէ իրեն շահուն վրայ որչափ ազդեցութիւն կ'ունենայ :

Եւստակիոս ընտելացած գործառնութեան մը ձեռք չի գտնուիր . ուստի ամէն գործառնութեան պէտք է որ կամ իրեն քրտինքովն ու իննայութեամբ յառաջուցմէ զիջած ինչք ունենայ, և կամ ընչատուէ մը փոխ առնու : — Ինչք փոխ առնելու սովորութիւնն ընդհանրապէս ամէն երկիր կայ, բայց աւելի ան երկիրներու մէջ ուր որ քաղաքականութիւնը յառաջագէտ է . միայն աս տարբերութիւնը կայ որ ընչից եկամուտը աւելի նուազ է ան երկիրներուն, քան թէ յետեւալ աշխարհաց մէջ :

Ինչքն, ինչպէս որ ըսինք, ճարտարութեանց գործիք մըն է . բայց աս գործիքը զանազան մասերէ բաղկացած է . որ են դրամ, մեքենաներ, տեղ, կենդանիք, շէնք, և այլն : Գործառնութիւնը կրնայ աս զանազան մասանց այլ և այլ կտորներուն կարօտ ըլլալ . ու որ կտորին որ կարօտ է զայն կը վարձէ,

բայց սովորաբար ընչից դրամական մասին, որ գրաճաշուի կ'ըսուի, աւելի կարօտ ըլլալով, մեր խօսակցութիւնն ալ աւելի անոր վրայ պիտի ըլլայ հատուածիս մէջ :

Որ և իցէ երկրի մէջ ընչից չափը որոշողը ընծայման և պահանջից օրէնքն է . կամ թէ ըսեմ, ընծայման և պահանջից օրինաց համեմատ է ընչից չափն, որ նաև ամենայն բերոց գինը կ'որոշէ : — Դարտարութեանց բանուկ ժամանակը երբոր հետամտութիւնը ինչպէս որ պէտք է գործունէութեան մէջ է, հարկաւ գործառնաց կողմանէ դրամագլխոյ պահանջն, այսինքն դրամագլուխ ուղելը կը շատնայ . որով դրամագլխոց շահն ալ կ'աւելնայ : Ինչհետեւ կառակն երբոր ճարտարութիւնը նուազին, գործառնները շատ տեսակ գործառնութիւններէ ձեռք քաշելով, ինքնին դրամագլուխներէն շատերն անգործ կը մնան . և ընչատուք իրենց դրամագլուխները բոլորովն անպտուղ չձգելու համար, նուազ շահով ալ կ'ուզեն տալ . որով ընծայումը կը շատնայ : — Եւստակիոս պէտք չէ հետեւցնել թէ ուրեմն որ երկրին մէջ որ քիչ է դրամագլխոց ընծայումը, և անոնց շահը բարձր, ճարտարութիւնը առաջ գացած են : Եւստակիոս դրամագլուխը շատ աւելի դժուարաւ կը գտնուի Եւստակիոս այլ և այլ տեղութեանց և Եւստակիոս մէջ, ինչպէս որ կը վկայեն բանիբուն տնտեսականիք, քան թէ Եւստակիոս և Եւստակիոս մէջ . և միթէ աւելի ճարտարութեամբ են ան երկիրներն աս վերջի աշխարհներէն : Եւստակիոս բանը բարգաւաճանաց նշան չըլլալէն զատ, նոյն երկիրներուն ետ մնացած ըլլալը կը ցուցնէ . վասն զի երկրի մը տեսչութեան կերպն, ընկերութե կանոններուն թերութիւնները, բնակչաց տգիտութիւնը, կցորդութեան ճամբաներուն նուազութիւնը պատճառ կ'ըլլան որ դրամագլխոց թիւը քիչ ըլլայ, և վաճառքնին շատ աւելի բարձր : Պօլիս կարծեմ